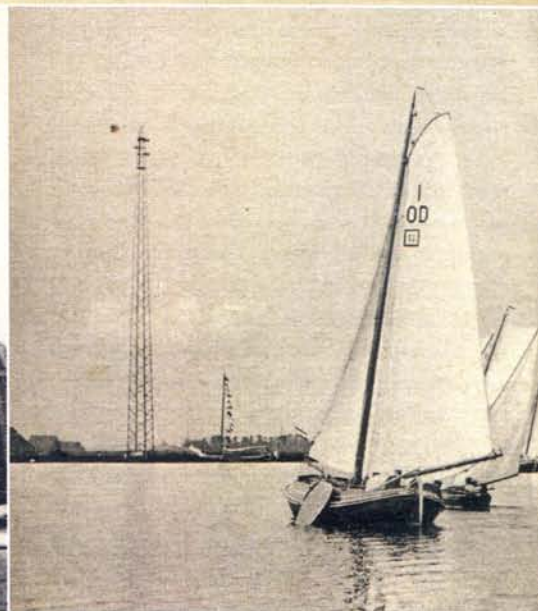

Een club met tradities

De Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo heeft een grote rol gespeeld in het levend houden van het zeilen in de ronde en platbodem jachten. De zeilvereniging viert dit jaar haar 175ste verjaardag. Gerard ten Cate vertelt over de ontstaansgeschiedenis van deze bijzondere club met tradities.

Door: Gerard ten Cate

De Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roeivereniging mag weliswaar claimen de oudste zeilvereniging van Nederland te zijn, maar veel scheelt het niet met de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo; slechts een paar maanden. De KNZ&RV is van 16 december 1847, de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo werd vier maanden later opgericht, op 28 april 1848. De zeilverenigingen die in het midden van de negentiende eeuw (dus rond 1850) werden opgericht, ontstonden vooral in navolging van het enthousiasme waarmee Prins Hendrik de Zeevaarder in 1846 de Koninklijke Nederlandsche Yachtclub te Rotterdam begon. Het is verleidelijk om te denken dat deze verenigingen opgericht werden als zeilverenigingen met als doel wedstrijden te zeilen. De waarheid is anders. In de oudste reglementen van deze verenigingen lees je in artikel 1 dat een hoger, bijna educatief, doel de reden voor de oprichting was. In artikel 2 kun je vervolgens lezen dat ten behoeve van dit doel jaarlijks zeilwedstrijden worden georganiseerd. In de eerste drie artikelen van de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo lezen we:

Artikel 1: Het doel der Zeilvereniging Oostergoo is het bevorderen, aanmoedigen en ondersteunen van al wat van nut kan zijn voor de scheepvaart en het zeewezen en hetgeen daarmee in betrekking staat.

Artikel 2: Ter bevordering van dat doel: "wordt jaarlijks eene Hardzeilpartij gehouden": "is de Vereeniging als subcommissie van de Kweekschool voor Zeevaart te Leiden werkzaam, en verleent zij als zoodanig aan daarvoor geschikte jongelingen ondersteuning, ten einde voor de zeevaart te worden opgeleid".

Artikel 3: De vlag der Vereeniging bestaat uit de kleuren van het wapen van Oostergoo. Prins Hendrik was een zoon van Koning Willem II en de broer van Koning Willem III. Hij werd als 10-jarige jongen geplaatst op de adelborstenopleiding van de Koninklijke Marine. Prins Hendrik was later begaan met alles wat betrekking had op de scheepvaart en het zeewezen en probeerde alles wat hiermee verband hield naar een hoger plan te tillen. Zelf bracht hij het tot Admiraal van de Koninklijke Marine, zij het op zijn sterfbed. Of het begrip netwerken in de negentiende eeuw al bestond weet ik niet, maar zeker rondom Prins Hendrik gebeurde dat wel. Dui-

boven: Een zeilfeest/wedstrijd van Oostergoo met links vooraan de *Frisia* en rechts een centerboard

links: Hotel Oostergoo in 1935, alwaar het bestuur van de vereniging zetelt

rechts: Ansicht van Grouw (na 1915) met een Friese jacht en een boeier (r) op de voorgrond

De Koninklijke Zeilvereniging "Oostergoo" werd opgericht te Bergumerdam op 28 april 1848.

Ter gelegenheid hiervan werden door de voorzitter, de heer T.Y. Kingma Boltjes, arts te Menaldum (Fr.) en zijn echtgenote mevrouw Ch. Kingma Boltjes-van Gulik, op 28 april 1973, ten hunnen huize, een diner de bestuursleden geboden.

Onderstaand plaatskaartje is gemaakt uit een tuig, gemaakt voor het Friese jacht "Njord" in 1867. Het zgn. "Karl" doek, destijds veel gebruikt voor de tuigage van schepen, is praktisch onverslijtbaar. Aan weer en wind blootgesteld, wordt het praktisch wit.

De aanzittende bestuursleden, vergezeld van hun echtgenotes waren:

- De heer T.Y. Kingma Boltjes; voorzitter,
- " H.G. van Slooten, secretaris,
- " A.J.A. Velsink, penningmeester,
- " Mr. G.F. Hepkema, te commissaris,
- " P.G. Halbertsma, te commissaris.

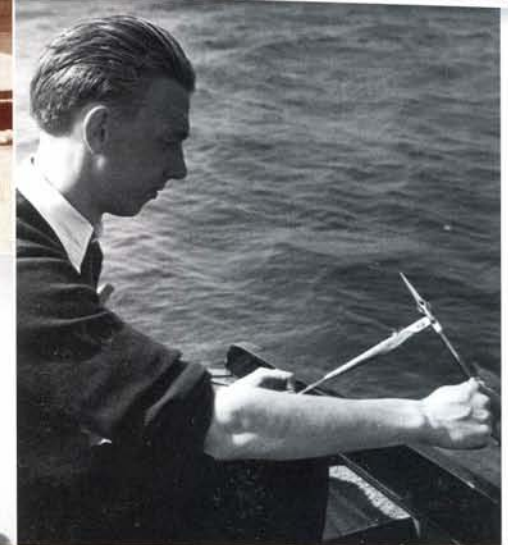

Een diner ter viering van de 150ste oprichtingsvergadering werd gesierd door tafelvlaggetjes van zeildoek uit 1867. In verenigingskleuren!

delijk is dat de oprichters van Oostergoo (met name Jhr. mr. F.J.J. van Eysinga) Prins Hendrik kenden, ze stonden open voor elkaars gedachtegoed.

Studiefonds

Al snel na de oprichting van de Zeilvereniging Oostergoo, vanaf 1855, werd er op vrijwillige basis extra geld gedoneerd voor iets dat we nu een studiefonds zouden noemen. Armlastige jonge mannen, wezen vaak, tussen 13 en 16 jaar oud, konden beroep doen op financiële ondersteuning en bemiddeling voor scholing. Er werd dan gekeken of zij in aanmerking kwamen voor een opleiding aan de Kweekscholen voor Zeevaart in Groningen of Leiden. In Groningen was de opleiding gericht op de kustvaart, in Leiden werd opgeleid voor een baan bij de Koninklijke Marine. Dat Zeilvereniging Oostergoo deze taak erg serieus nam blijkt op veel plekken in het archief. Tussen 1855 en 1922 werd er bemiddeld om kandidaten te kunnen plaatsen en werd er financiële steun gegeven. Alles vastgelegd in een speciaal hiervoor bijgehouden register. Wanneer de persoon in kwestie aangenomen werd, kreeg hij naast een reiskostenvergoeding ook kleding en een spaarbankboekje. In één geval is terug te lezen dat Oostergoo navigatie-instrumenten voor een leerling financierde. De afwijzing van leerlingen staan er met redenen omkleed in: te jong, te oud, te weinig kennis van het lezen of schrijven of een lichamelijke beperking. Een veelheid van afwijzingen kom je tegen.

boven: De Leidse Kweekschool voor Zeevaart in de winter. Let op de dwarsgetuigde mast als 'oefenmateriaal'. (Collectie Frits van der Mark)

onder: Het Oostergoobestuur tezamen op 6 juni 1952 met de door een lid geschonken Buddha prominent op tafel

midden rechts: Harmen Veenstra met zijn prijs (een tuigje) in 1952. (bron: Leeuwarder Courant)

rechtsonder: Ansicht met de *Mercurius* in beeld, met de bestuursvlag in top

Naast de betrokkenheid bij de Kweekscholen voelde het bestuur van Zeilvereniging Oostergoo zich in 1889 geroepen te protesteren tegen de plannen die er waren om het Pikmeer en de Wijde Ee bij Grou in te polderen. De waterleidingmaatschappij uit Leeuwarden had die wateren gekocht. De Tweede Kamer moest alleen nog voor akkoord tekenen. Zeil-

vereniging Oostergoo stuurde een bezwaar naar de kamer en in 2023 kunnen wij nog altijd op de wateren bij Grou varen!

Hardzeilen

De jaarlijkse hardzeilpartij uit artikel 2 werd ook niet vergeten. De wedstrijden die men organiseerde, waren bijna altijd volksfeesten. Na 1868 werden deze nog populairder, want de spoorlijn Heerenveen/Leeuwarden was in dat jaar in gebruik genomen en het bestuur van Zeilvereniging Oostergoo wist te bewerkstelligen dat de trein extra zou stoppen bij het station Grou/Jirnsum. Zo konden bezoekers van de zeilfeesten ook 's avonds laat nog met de trein naar huis reizen. Hét spektakelstuk van deze zeilwedstrijden was de wedstrijd tussen de vracht- en beurtschepen. Schipper Pekema wist jaren op rij de

prijs te winnen. Zo vaak, dat de andere deelnemers in 1884 aangaven niet meer te willen starten. Op de poster waarop de wedstrijd werd aangekondigd valt te lezen dat Pekema van de wedstrijd was uitgesloten.

Ruwweg de eerste honderd jaar was het gewoonte om begin juni de Algemene Ledenvergadering te houden, eerst in het etablissement de "Drie Gekroonde Baarzen" op de Burgumerdam, later, en nu nog steeds, in Hotel Oostergoo in Grou. Vervolgens werd dan besloten of en waar er een zeilwedstrijd werd georganiseerd. Het Burgumermeer, de Kruiswateren bij Wartena, de wateren bij Grou en bij Oude Schouw kwamen hiervoor in aanmerking. De wateren bij Grou waren populair vanwege de beschikbare ruimte op het water. Zo populair dat er jaarlijks bij de Tynje een tribune voor het publiek werd gebouwd.

Deze wedstrijden waren aantrekkelijk vanwege de deelnemende vracht- en beurtschepen die meestal om geldprijzen zeilden. Het zal spectaculair geweest zijn. Na 1910 stopte Zeilvereniging Oostergoo met het organiseren van deze wedstrijden. In de notulen valt te lezen dat de belangstelling van de beroepschippers minder werd.

Daarnaast voeren de grote schepen in hetzelfde wedstrijdveld als de kleine schouwen en tjotters. Deze ongelijkheid leverde spanningen en conflicten op. Nog één keer, bij het 80-jarig jubileum in 1928, organiseerde Oostergoo een succesvolle wedstrijd voor de vracht- en beurtschepen. Het was de aanleiding, in 1929, tot het oprichten van de Skûtsje Kommissje Grou.

Pleziervaartuigen zeilden uitaard niet om geld maar konden wel luxe artikelen winnen.

De 7.10m-klasse met de zeilnummers 6, 5 en 25 (respectievelijk *Kemphaan, Corry, Corinja*) in 1928. (Collectie Leo Heine)

onder: Drie foto's van ir. J. Loeff afkomstig uit het archief van Jan Paul Loeff betreffende de reünie voor ronde en platbodemjachten in 1953:
links: De sleep vanuit Holland naar Friesland
rechts: Oostergoo-voorzitter R. Buisman (l)
onder: Boeiers voor de wal, mevrouw Loes van Waning komt door het luik van de *Maartje*

Een nieuwe tijd

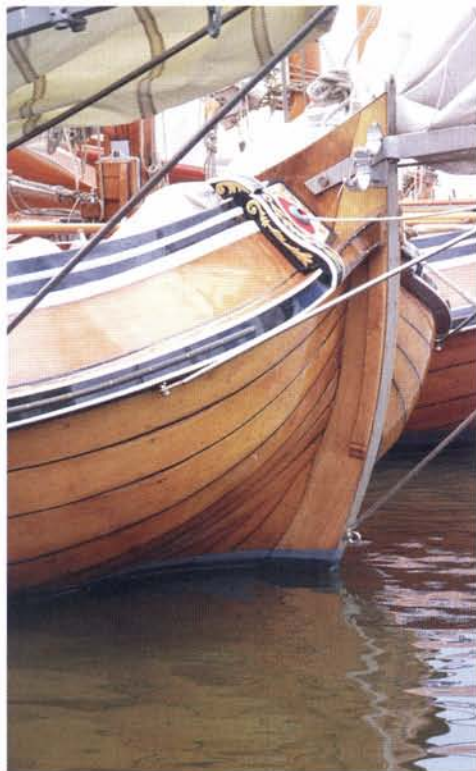
In hetzelfde tijdsgewricht werd in 1915 Het Congres voor de Watersport in Amsterdam georganiseerd. Verschillende zeilverenigingen waren ontevreden over de wijze waarop wedstrijden georganiseerd werden en over de onderlinge samenwerking tussen verenigingen. Er is veel besproken, veel geïnitieerd en uiteindelijk heel veel later is het Watersportverbond eruit voortgekomen. Ook werd op

het congres besloten dat er een nieuwe eenheidsklasse op de Nederlandse wedstrijdwateren moest verschijnen. Dit werd de Regenboog. Verder werd besloten dat er een 7-meter klasse moest komen, en er moest gewerkt worden aan de formulering van kenmerken van ronde jachten en schouwen opdat deze gelijkwaardig op de wedstrijdbanen uit konden komen. De heren Buisman, Jongejan, Kersken en Hamstra bogen zich hier over. De

EEN NOORDELIJKE KLASSE

In de 7.10m-klasse (foto boven) waren alle jachten 7,10 m lang, en ze hadden een waterlijnlengthte van 6 meter en een zeiloppervlak van 30m². Maar dat was zo ongeveer de enige gelijkenis. Op de grootspanten verschilden deze boten allemaal en er was geen kiel, roer, ballastblok of tuig gelijk. Juist deze klasse werd bij de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo in Grou en Zeilvereniging "De Twee Provinciën" uit Paterswolde populair. Beide verenigingen hielden tussen 1923 en 1937 jaarlijks een competitie, afwisselend in Groningen en Friesland. Grote favoriet was de *Li* van de Commissaris van Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo, Dr. W.B. van der Meer. Hij won ontelbare eerste prijzen. Er werd in deze klasse echter zoveel geëxperimenteerd, er werden zo vaak nieuwe schepen gebouwd, dat dit uiteindelijk financieel niet meer op te brengen was. In 1937 werd daarom besloten de 7.10m-klasse op te doeken en te vervangen door de 30m²-klasse. Nog altijd varen deze boten bij Oostergoo op de wedstrijdbanen mee. Tussen 1923 en 1937 zijn er maar liefst 42 boten in de 7.10m klasse geregistreerd geweest.

links: Boeg van de boeier *Mientje*. Oostergoo heeft het zeilen in dit soort schepen altijd gekoesterd

midden boven: Roerkliek en lofwerk van de *Windbreker* en een vlet met bestuursvlag erachter

midden onder: De gedraaide mastwortel uit 1953. De mastwortel werd hiermee nieuw leven ingeblazen

rechts: Buisman en Bokma (l) in 1954

twee eersten vertegenwoordigden Zeilvereeniging Oostergoo. Blijkbaar verliep niet alles na het congres zoals men gehoopt had. In 1923 werd in Holland het VNWW (Verbonden Nederlandsche Watersportverenigingen) en in Noord-Nederland de NNWB (Noord Nederlandsche Watersportbond) opgericht, waarvan de inmiddels Koninklijke Zeilvereeniging Oostergoo mede-oprichter was. Het VNWW kreeg het niet voor elkaar om klassen van ronde jachten, schouwen en scherpe zeiljachten van 7 meter lengte als wedstrijdklassen op het water te brengen, de NNWB lukte dat wel. In "Holland" (de VNWW) werd vooral gedacht in eenheidsklassen, in Noord-Nederland (NNWB) werd er gedacht en gevaren in beperkte klassen. De tjotters van 4,70 x 1,70 m verschilden allemaal van elkaar, zo ook de boten in de 7.10m-klasse. Na 14 jaar kwam er echter ook in Noord-Nederland behoefte aan meer eenheid.

Bijna uitgestorven

Bij Oostergoo werd er vanaf de oprichting gezeild met Friese ronde jachten en schou-

wen. Schepen die bij uitstek geschikt zijn voor het varen op het water rond Grou. In 1948 werd er in *Hepkema's Courant* gememo-reerd dat Oostergoo de enige zeilvereniging was die nog wedstrijden voor deze jachten uitschreef. Al moet hier een nuancering bij geplaatst worden; het waren meestal maar drie jachten die tegen elkaar uitkwamen en die waren alledrie van bestuursleden van Oostergoo. De boeier *Albatros* was van de heer Bokma, de heer Halbertsma zeilde met de boeier *Constanter* en het Friese jacht *Mercurius* was van de heer Buisman. Het moet jarenlang een soort dans van kraanvogels geweest zijn: drie jachten die elkaar de loef afstaken wanneer ze konden, maar die elkaar evenzeer de ruimte gaven wanneer dat nodig was.

Toch waren juist deze schepen zó beeldbepalend dat de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo kans zag hiermee het ronde en platbodemjacht – en meer specifiek het Friese ronde jacht – weer op de kaart te zetten. Kort na de Tweede Wereldoorlog was het traditionele Nederlandse jacht bijna verdwenen en vergeten. Van de traditionele Nederlandse vloot hadden weinig schepen de oorlog ongeschonden overleefd. Bij het honderdjarig jubileum van Oostergoo in 1948 is er in Friesland gezocht naar ronde jachten die de tijd overleefd hadden. Het werd een succesvolle zoektocht, met als resultaat en sluitstuk een vloot-schouw, waarbij Prins Bernhard "onaangekondigd" met een watervliegtuig de feestvreugde kwam vergroten.

De oprichting van de Stichting Stamboek Ronde en Platbodemjachten in 1955 is mede te danken aan het voorwerk van de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo die de traditionele schepen al die tijd koesterde. Al in 1947, toen Oostergoo haar 100-jarig jubileum aan het voorbereiden was, zette men onbewust de eerste stappen voor de oprichting van de SSRP, die op haar beurt ook alweer bijna zeventig jaar bestaat en een drijvende kracht is in de wereld van het varende erfgoed.

Waar komt die naam vandaan?

Oostergoo is al sinds de middeleeuwen het noordoostelijke deel van de provincie Fryslân. Leeuwarden en Grou liggen er in. De oprichters van Zeilvereniging Oostergoo woonden 's winters veelal in Leeuwarden en 's zomers verbleven ze op hun states in Oostergoo. De zeilvereniging werd dus genoemd naar de streek waar de oprichters woonden, de kleuren (drie banen rood en twee banen wit) van het wapen van Oostergoo gebruikten ze als het beeldmerk. Als onderscheid tussen het gebiedsdeel en de vereniging werd er een "O" aan de naam van de vereniging toegevoegd, Oostergoo met twee keer dubbel "OO". Toen de vereniging in 1923 koninklijk werd, werd in een blauw veld een gouden kroon aan de vlag toegevoegd.

Hotel Oostergoo in Grouw kreeg zijn naam in 1872. Na het overlijden van zijn vader nam Sjoerd van Stralen het etablissement over en noemde het toen "Logement Oostergoo".

Sinds 1900 heeft de Koninklijke Zeilvereniging een bestuurskamer in dit hotel. Het heeft er alle schijn van dat het logement vernoemd is naar de zeilvereniging.

Toen Oostergoo in 1953 haar beroemde reünie voor ronde jachten organiseerde kregen de deelnemers een gedraaide houten mastwortel mee als aandenken. Dat was bijzonder, want die mastwortels zag je alleen nog in musea. Vijf jaar eerder werd ter gelegenheid van het honderdjarig jubileum in 1948

boven: Tijdens de jaarlijkse vaartocht aansluitend op de Algemene Ledenvergadering verschijnen de leden jasje-dasje aan boord (foto Jan Eissens)

onder: Het mastbord van de boeier *Albatros*

HOOGTEPUNT

De jaarlijkse Algemene Ledenvergadering is het hoogtepunt van het verenigingsjaar. De leden worden geacht te verschijnen gekleed naar de volgende dresscode: grijze pantalon, wit overhemd, blauwe blazer, verenigingsdas en het insigne met anker op het linker revers. Schoenen vallen er buiten. Er zijn leden die de das, die ooit al door hun vader gedragen werd, nog altijd met trots dragen. Na de ledenvergadering scheept iedereen zich in de gereed liggende ronde jachten van de leden-eigenaars voor de traditionele vaartocht op de wateren bij Grou. Op de Wijde Ee wordt vervolgens geankerd en wordt er haring gegeten. Ieder lid wordt ook geacht deel te nemen aan de gezamenlijke maaltijd, die altijd bestaat uit hetzelfde menu: Garnalencocktail, Ossenstaartsoep, Gebakken paling, Aardbeien met ijs en slagroom, Koffie. Voor 1900 was er sprake van baars op het menu, wat in 1876 plotseling een probleem opleverde getuige de opgewonden brief van de uitbater van "De Drie Gekroonde Baarzen": Bergum, 19 mei 1876, Edel .... Heer!

Wij kunnen de vergadering wel op de 3 Junij hebben, maar daar de visserij den 1 junij open is, zal het zeer moeilijk zijn om dan baars te krijgen, maar ik zal alles aanwenden wat mogelijk is om baars te krijgen. Maar als er geen mogelijkheid bestaat om te krijgen mij niet te kwade zal duiden, want als het weer niet haastig veranderd komt er de hele zomer geen baars, maar ik hoop het zal spoedig veranderen, later geen bericht ontvangende rekenen wij op den 3 Junij, en ik zal mijn uiterste best doen om baars te krijgen, Uw Dienaar
S.S. Terpstra

gezocht naar een historisch verantwoorde zeilprijs. Men koos voor de mastwortel, die daarmee nieuw leven kreeg ingeblazen, want er zijn geen foto's bekend uit de late negentiende of vroege twintigste eeuw waarop een mastwortel te zien is.

Oude prijzen en vlaggen van Zeilvereniging en Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo worden bewaard in het Fries Scheepvaartmuseum in Sneek, net als het archief. Opvallend is dat foto's in dat archief vrijwel ontbreken. Foto's van de zeilfeesten werden soms weggegeven of verkocht aan uitgevers. Historisch beeldmateriaal bestaat dan ook vooral uit oude ansichten. In sommige gevallen bestaan nog wel de originele foto's die de basis voor

deze ansichten vormden. Het zou mooi zijn wanneer na afloop van het 175-jarig jubileum nog een aantal oorspronkelijke foto's boven water komen en aan het archief kunnen worden toegevoegd.

Ter gelegenheid van het 175-jarig jubileum is voor de tweede keer in de geschiedenis van KZ Oostergoo een jubileumboek geschreven (door Gerard ten Cate – red.) Wie belangstelling heeft voor dit boek kan dat via kzvoostergoo@kpnmail.nl laten weten. Heeft u nog een foto die (of een ander object dat) te relateren is aan de geschiedenis van de Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo, wilt u deze dan met het bestuur delen? Elke bijdrage aan kennis van de vereniging is welkom! 📧

PROTEST

De Koninklijke Zeilvereniging Oostergoo is nog altijd een actieve en betrokken vereniging. Een belangrijk onderdeel van haar wedstrijdprogramma vormt de Friese competitie waarin tjotters, boeiers en Friese jachten tegen elkaar uitkomen. Deze schepen met grote onderlinge verschillen vormen binnen wedstrijdzeilend Nederland duidelijk een aparte groep. Omdat de wedstrijden veelal gezeild worden met gezins- en gelegenheidsbemanningen meende de wedstrijdcommissie van Oostergoo bij het Watersportverbond bezwaar aan te moeten tekenen tegen de bemanningscertificaten die het verbond ook in de klassen ronde jachten wil eisen. Het verbond en de vereniging verschillen hierin duidelijk van inzicht.